

OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARININ PSİKOLOJİK DANIŞMA ÖZ YETKİNLİKLERİ İLE İKİNCİL TRAVMATİK STRES DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

**Bilge BAĞCI¹, Ahmet UĞUR², Esra ÇALIK³, İsmail B. UZUN⁴,
İbrahim H. BAŞIBEYAZ⁵**

¹ Psikolojik Danışman, Eyyübiye Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Şanlıurfa, Türkiye, bilgebagci@windowslive.com, ORCID: 0000-0002-0254-5288

² Psikolojik Danışman, Eyyübiye Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Şanlıurfa, Türkiye, ahmettugur07@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1895-3200

³ Psikolojik Danışman, Eyyübiye Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Şanlıurfa, Türkiye, essem582014@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9119-4634

⁴ Araştırma Görevlisi, Kapadokya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Bölümü, Nevşehir, Türkiye, berat.uzun@kapadokya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0095-0738

⁵ Müdür Yardımcısı, Eyyübiye Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Şanlıurfa, Türkiye, basibeyazibrahim@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8222-024X

Geliş Tarihi: 14/06/2021 **Kabul Tarihi:** 26/07/2021

Öz: Bu araştırmanın yapılmasındaki amaç devlet okullarında çalışan psikolojik danışmanların psikolojik danışma öz yetkinlikleri ile ikincil travmatik stresleri arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır. Araştırmanın örneklemini, kartopu ve kolay örnekleme yöntemi ile çevrimiçi ortamlarda hazırlanmış formları dolduran 219 okul psikolojik danışmanı oluşturmaktadır. Araştırma verileri araştırmacılar tarafından hazırlanmış “Katılımcı Bilgi Formu”, “Psikolojik Danışma Öz Yeterlik Ölçeği” ve “İkincil Travmatik Stres Ölçeği” aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde “Pearson Korelasyon Analizi”, bağımsız örneklemler için kullanılan “t Testi”

ve “Kruskal Wallis Testi” kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları incelendiğinde okul psikolojik danışmanlarının ikincil travmatik stres puanları, psikolojik danışma öz yeterliğinin toplam puanı ve onun üç alt boyutu olan “oturma yönetmeye ilişkin öz yeterlik”, “yardım becerileri öz yeterliği”, “psikolojik danışma sürecindeki zorluklara ilişkin öz yeterlik” ile negatif yönlü anlamlı ilişkilere sahiptir. Ayrıca psikolojik danışma öz yeterliği ve alt boyutları cinsiyet, hizmet yılı ve psikolojik danışma uygulaması yaparken danışmanların kendilerini yakın hissettikleri psikolojik danışma kuramlarına göre anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Araştırma bulguları bu bağlamda tartışılmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik danışma öz yeterliği, ikincil travma, psikolojik danışma.

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIPS BETWEEN COUNSELING SELF-EFFICACY AND SECONDARY TRAUMATIC STRESS OF SCHOOL COUNSELORS

Abstract: The aim of this study is to reveal the relationships between school counselors' counseling self-efficacy and secondary traumatic stress levels. The sample of the study consists of 219 school counselors who filled in the online forms that were sent to them. The research data were collected through the "participant information form" prepared by the researchers, the "psychological counseling self-efficacy scale" and the "secondary traumatic stress scale". "Pearson product-moment correlation analysis", "t-test" for independent samples and "Kruskal-Wallis test" were used in the analysis of the research data. When the findings of the study are examined, the secondary traumatic stress scores of school counselors, the total score of counseling self-efficacy and its three sub-dimensions, "helping skills self-efficacy", "session management self-efficacy" and "self-efficacy regarding difficulties in the counseling process" have negative significant relationships. In addition, significant differences were observed in counseling self-efficacy and sub-dimensions according to gender, years of service, and counseling theories that counselors felt close to while practicing counseling. The research findings were discussed in this context and suggestions were presented.

Keywords: Counseling self-efficacy, secondary traumatic stress, counseling.

Giriş

Sosyal bilişsel kuram temelinde öz yetkinlik denildiğinde akla gelen isim, yaptığı çalışmalarla öne çıkan Bandura olmuştur (Taytaş ve Tanhan, 2021). Öz yetkinlik kavramı, Bandura (1977) tarafından bir insanın herhangi bir durum karşısında başarılı olabilmesi için yapılması gereken davranışları yapabilme gücüne ilişkin inançları şeklinde tanımlanmıştır. Öz yetkinlik bireylerin duygularını, düşüncelerini ve eylemlerini belirlemektedir (İşmen Gazioğlu ve Demir, 2020; Köksal, 2019; Yılmaz Bingöl, 2018). Kişilerin bir olayla karşılaştıklarında bu olay karşısında harcadıkları çaba miktarı ve bu çabayı sürdürme konusundaki motivasyonlarını etkileyen en önemli noktalardan biri kişilerin öz yetkinlikleridir (Bandura, 1997). Yüksek öz yetkinlik kişilerin hedeflerine ulaşması noktasında harekete geçirici olmaktadır (Pamukçu ve Demir, 2013; Sali Bilgiç, 2011; Tokyürekli, 2020). Psikolojik danışma öz yetkinliği bir psikolojik danışmanın, danışanları ile etkili bir şekilde psikolojik danışma yapabilmesine ilişkin tutum ve inançlarıdır (Larson ve Daniels, 1998; Lent, Hill ve Hoffman, 2003; Yayla ve İkiz, 2017). Psikolojik danışma öz yetkinliği psikolojik danışmanın sadece tek bir danışma sürecini değil, sonrasında yapacağı danışmalara yönelik algısıyla beraber danışanların isteklerinin karşılanmasındaki etkililiği de ifade eder (Aksoy ve Diken, 2009). Yüksek öz yetkinliğe sahip olma sonucunda da etkili bir psikolojik danışma süreci ortaya çıkar (Tokyürekli, 2020). Psikolojik danışma sürecinde psikolojik danışmanın öz yetkinliği etkili bir psikolojik danışma sürecinin odağı olarak görülmektedir (Hill vd., 2008; Sharpley ve Ridgeway, 1993).

Bireyler yaşamda pek çok engel, güçlük, başarısızlık ve hayal kırıklıklarıyla karşılaşabilmektedir. Güçlü öz yetkinliğe sahip ve yetenekleri konusunda kendilerine güvenen kişiler herhangi bir zorlukla karşılaştıklarında bu yaşantıyı kendilerini geliştirici ve tecrübe kazanabilecekleri durumlar olarak görürler (Bandura, 1989; Yılmaz Bingöl, 2018). Kişilerin kontrolleri kendi ellerindedir ve yaşadıkları olumsuz durumlardan sonra hızlıca toparlanma yeterliklerine sahiptirler. Bunun sonucunda da stres durumlarına daha kolay uyum sağlayabilirler (Bandura, 1994; akt. Yılmaz Bingöl, 2018). Ayrıca öz yetkinlik konusunda yüksek bilince sahip kişilerin daha sabırlı davrandıkları, zorlu yaşantılarla mücadele, çatışma çözme ve sorunlarla baş etme konusunda daha fazla emek harcadıkları görülmüştür (Asarlı, 2012; Yüksel, Diken,

Aksoy ve Karaaslan, 2012). Kişiler hedeflerine ulaşabilmek için yeterli düzeyde bilgi, beceri ve donanıma sahip olabilirler. Ancak öz yetkinlik algıları düşük ise kendi performanslarına yönelik olumsuz algıları sonucunda yaptıkları bir iş karşısında çabuk vazgeçerek başarısızlık gösterebilirler (Saticı, 2014; Yıldırım ve İlhan, 2010). Güçlü öz yetkinliğe sahip olmayan, kendi yeteneklerine güvenmeyen kişiler zorlu durumlar karşısında daha düşük çaba harcarlar ve başarısız olacaklarına dair inançları kuvvetlidir; hedeflerine ulaşmak konusundaki inançları ise zayıftır (Bandura, 1994; Köksal, 2019; Saticı, 2014; Tokyürekli, 2020; Yılmaz Bingöl, 2018).

Lent ve Hacket'e göre (1987) öz yetkinlik mesleki gelişim, mesleki doyum ve stres durumlarının azaltılmasında etkilidir. Özellikle bir çalışma ortamında kendisiyle ilgili öz yetkinliği düşük kişilerin mesleki hayatlarında ve yaşam doyumlarında da gerilemelerin olduğu görülmüştür (Ekşi, Ismuk ve Parlak, 2015). Bandura (1993) kişinin öz yetkinliğinin gelişmişliği ölçüsünde mesleki açıdan da bir o kadar kendini geliştirmeye açık ve hedeflerine ulaşmak konusunda mesleğinde daha başarılı olacağına dikkat çekmiştir. Danışmanlarına daha iyi bir psikolojik danışma hizmeti sunmak için psikolojik danışmanların kendilerine ve mesleklerine yönelik öz yetkinlikleri çok önemlidir (Saticı, 2014; Yam ve İlhan, 2016). Güçlü bir öz yetkinliğe sahip okul psikolojik danışmanı okulda yaşanan bir kriz durumunda gerekli müdahaleyi yapmakta başarısız dahi olsa, sahip olduğu öz yetkinlik inancıyla birlikte kendine olan algısında herhangi bir olumsuzluk göstermez. Ancak öz yetkinlik algısı düşük olan okul psikolojik danışmanı böyle bir durumda kendini yetersiz hissedip farklı stres tepkileri gösterebilmektedir (Erkan, 2011). Psikolojik danışma öz yetkinliğine sahip psikolojik danışmanların, psikolojik danışma sürecini başlatma, sürdürme, bu süreçte danışman olarak gösterdikleri çaba ile birlikte etki güçleri, sahip oldukları öz yetkinlikleri sayesinde ortaya çıkmaktadır (İşmen Gazioğlu ve Demir, 2020; Larson, 1998). Yüksek öz yetkinliğe sahip psikolojik danışman, psikolojik danışma sürecinde yaşadığı kaygıyı kendini geliştirici bir durum olarak görerek bu süreçte kendini motive edebilmektedir (Demirel, 2013; Larson ve Daniels, 1998). Ayrıca öz yetkinliği daha fazla olan psikolojik danışmanlar danışma sürecine daha iyi hâkim olmakta ve karşılaştıkları zorlu danışanlara etkili bir şekilde danışma hizmeti sunmaktadırlar (Yam ve İlhan, 2016). Psikolojik danışma sürecinde hem psikolojik danışmanın hem de danışanın elde ettiği sonuçlar olumlu olmaktadır (Aydın, Odacı ve Kahveci, 2017). Psikolojik danışmanlar

bir engel durumunun üstesinden gelmeyi başardıkça daha da güçlenerek güçlü bir öz yetkinlik inancına sahip olacak ve kapasitelerine daha çok güveneceklerdir (Köksal, 2019; Özteke, 2011).

İkincil travmatik stres özellikle son zamanlardaki çalışmalarda öne çıkan bir kavram olmuştur. Travma yaşamış kişilerle doğrudan çalışan meslek gruplarının ikincil travmatik stres düzeyleri, araştırmalar ile birlikte belirlenmeye çalışılmıştır (Gündüz, 2020). Travma mağduru danışanların anlattığı travmatik olayın detaylıca dinlenmesi, zihinde canlandırılması, bu yaşantıyla ilgili bilgi edinilmesi sonucunda duygu ve düşüncelerde birtakım değişiklikler meydana gelmesi ikincil travmatik stres olarak tanımlanmıştır (Birinci ve Erden, 2016; McCann ve Pearlman, 1990; Özkul ve Var, 2018). Araştırmalarda, ikincil travmatik stres düzeyi ile ilgili pek çok değişkenin varlığına ve meslek çalışanlarının risk altında olduğuna dair çeşitli bulgular ortaya konulmuştur (Kahil ve Palabıyıköğlü, 2018; Yanbolluoğlü, 2018). Yardım davranışında bulunan meslek gruplarından biri olan ve psikolojik danışma hizmeti veren psikolojik danışmanların ikincil travma yaşamaları ve yaşadıkları travmalardan etkilenme oranları yüksek olmaktadır (Gündüz, 2020). Travma mağduru danışanlar ile çalışan psikolojik danışmanlar zaman zaman kendi travmatik anılarını hatırlayabilmekte, kaçınma davranışları gösterebilmekte, iş hayatlarında da mesleki verimlilikleri azalabilmektedir (Özkul ve Var, 2018; Şahin, 2020). Travmaya maruz kalan bireyler ile ilişki kurulan mesleklerde, travmatik olaya tanık olan bireyler dolaylı olarak travmadan etkilenmektedirler (Gündüz, 2020; Gürdil ve Erden, 2014). Yaşanılan travma ile ilgili detaylı bilgiler öğrenildikçe ve bireyle empatik bir ilişki sonucunda ikincil travmatik stres zamanla, doğal olarak ortaya çıkmaktadır (Trippany, Kress ve Wilcoxon, 2004). Bu düşünceden hareketle psikolojik danışmanların öz yeterliğinin ikincil travmatik stres düzeyine etki edecek önemli bir faktör olduğu öne sürülebilir. İkincil travmatik stres, travmaya ve psikolojik danışmanların hem mesleki hem de kişisel özelliklerine bağlı olarak değişmektedir (Zara ve İçöz, 2015). Psikolojik danışmanların meslekleri gereği ikincil travmatik stres ile baş edebilmeleri için öz yetkinliklerini en yüksek düzeyde tutabilmeleri, yaptıkları işi kendilerini geliştiren bir güç olarak görmeleri, kendilerini değerlendirirken hedefledikleri başarılarını geliştirmeye ek olarak, bireysel gelişimlerine de önem vermeleri gerekmektedir (Kahil ve Palabıyıköğlü, 2018).

Hem yurt içi hem yurt dışı kaynaklarda okul psikolojik danışmanı öz yetkinliği ve ikincil travmatik stres konularında kısıtlı sayıda araştırma yapıldığı ve özellikle güncel tarihli araştırmaların sayıca az olduğu görülmüştür. Ayrıca literatürde öz yetkinlik ve ikincil travmatik stres kavramlarının birlikte ele alındığı çalışmalara rastlanamamıştır. Bu sebeple bu araştırmanın ele alınan değişkenlerle birlikte alan yazına önemli bir katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın asıl amacı, Türkiye’de eğitim kurumlarında görev yapan okul psikolojik danışmanlarının, psikolojik danışma öz yetkinlikleri ve ikincil travmatik stres düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Buradan yola çıkılarak aşağıda yer alan sorulara yanıt aranmıştır:

1. “Okullarda çalışan psikolojik danışmanların, psikolojik danışma öz yetkinlikleri ile ikincil travmatik stresleri arasında anlamlı düzeyde ilişkisi var mıdır?”
2. “Okullarda çalışan psikolojik danışmanların, psikolojik danışma öz yetkinlikleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?”
3. “Okullarda çalışan psikolojik danışmanların, psikolojik danışma öz yetkinliği puanları ne düzeydedir?”
4. “Okullarda çalışan psikolojik danışmanların, psikolojik danışma öz yetkinliği puanları kendilerini yakın hissettikleri psikolojik danışma kuramına göre farklılaşmakta mıdır?”
5. “Okullarda çalışan psikolojik danışmanların, psikolojik danışma öz yetkinliği hizmet yılına göre farklılaşmakta mıdır?”

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu yapılan araştırma ilişkisel tarama modelinde tasarlanmakla birlikte toplanan bulguların özelliği bağlamında nicel bir durum taşımaktadır. İlişkisel tarama modeli çerçevesinde tasarlanan araştırmalar iki ve üstü değişken arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla yapılan araştırmalardır (Büyüköztürk vd., 2013; Karasar, 2002).

Çalışma Grubu

Örneklemin belirlenmesinde kartopu ve kolay örnekleme yöntemleri kullanılarak veriler çevrimiçi ortamda toplanmıştır. Online ortama aktarılan formların linki okul psikolojik danışmanlarına iletilmiştir ve gönüllü katılmayı kabul eden okul psikolojik danışmanları ölçek maddelerini yanıtlamıştır. Anketi gönüllü olarak yanıtlayanlar içinden, e- posta adresini de yazan katılımcılar arasından seçilen üç kişiye kitap hediye edilmiştir. Araştırmanın örneklemini 234 okul psikolojik danışmanı oluşturmakla birlikte yapılan uç değer analizinde z puanı üçten büyük ve eksi üçten küçük olan verilen çıkarılmasıyla 15 kişiye ait yanıtlar analiz dışı bırakılmıştır. Kalan 219 okul psikolojik danışmanına ait verilerle analizler yapılmıştır. Türkiye'nin tüm coğrafi bölgelerinde hizmet veren katılımcıların yer aldığı demografik verilere Tablo 1.'de yer verilmiştir.

Tablo 1
Katılımcılara ait demografik veriler

Değişken (f=209)		Frekans	%
Cinsiyet	Erkek	74	33,8
	Kadın	145	66,2
Kademe	Rehberlik ve Araştırma Merkezi	31	14,6
	Okul Öncesi	10	4,6
	İlkokul	50	22,8
	Ortaokul	86	39,3
	Lise	41	18,7
Hizmet Yılı	0-5 Sene	169	77,2
	6-10 Sene	34	15,5
	11-15 Sene	6	2,7
	16 Yıl ve Üstü	10	4,6
Eğitim Durumu	Lisans	197	90,0
	Lisansüstü	22	10,0
Hizmet Verilen Bölge	Marmara	19	8,7
	Doğu Anadolu	11	5,0
	Güneydoğu Anadolu	142	64,8
	Akdeniz	19	8,7
	Ege	6	2,7
	Karadeniz	16	7,3
	İç Anadolu	6	2,7

Tablo 1’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan ve verdikleri yanıtların bilimsel niteliklere uygun olduğu belirlenen 219 okul psikolojik danışmanın 74’ü (%33,8) erkek, 145’i (%66,2) kadındır. Buna ek olarak okul psikolojik danışmanlarının 31’i (%14,6) Rehberlik ve Araştırma Merkezinde (RAM), 10’u (%4,6) okul öncesi kademesinde, 50’si (%22,8) ilkokul kademesinde, 86’sı (%39,3) ortaokul kademesinde, 41’i (%18,7) lise kademesinde görev yapmaktadır. Okul psikolojik danışmanlarının 169’unun (%77,2) hizmet yılı 0-5 yıl iken, 34’ü (%15,5) 6-10 yıl, altısı (%2,7) 11-15 yıl, 10’u (%4,6) 16 yıl ve üstü süredir görev yapmaktadır. Öğrenim düzeylerine göre bakıldığında okul psikolojik danışmanlarının 197’si (%90) lisans mezunuyken, 22’si (%10) lisansüstü mezunudur. Araştırmaya Türkiye’nin tüm coğrafi bölgelerinden katılımcılar dâhil olmuştur. Bu katılımcıların 142’si (%64,8) Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde, 11’i (%3,3) Doğu Anadolu’da, 19’u (%9,6) Marmara’da, 19’u (%9,6) Akdeniz’de, altısı (%2,4) Ege’de, 16’sı (%6,7) Karadeniz’de, altısı (%2,9) İç Anadolu Bölgesi’nde görev yapmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Yapılan araştırmada araştırmayı yürütenler tarafından hazırlanan “Katılımcı Bilgi Formu”, “İkincil Travmatik Stres Ölçeği” ile “Psikolojik Danışma Öz Yeterlik Ölçeği” kullanılmıştır.

Katılımcı Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan katılımcı bilgi formunda, katılımcılardan demografik verileri ve araştırmanın sorularını elde etmek amacıyla; cinsiyet, eğitim düzeyi, çalıştıkları kademe, hizmet yılı, çalıştıkları bölge, psikolojik danışma uygulaması yaparken kendilerini yakın hissettikleri psikolojik danışma kuramı bilgileri alınmıştır.

İkincil Travmatik Stres Ölçeği: Yıldırım, Kıdak ve Yurdabakan (2018) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan İkincil Travmatik Stres Ölçeği üç alt boyuttan oluşmakla birlikte toplamda 17 maddedir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi, üç faktörlü özgün yapı ile örtüşen uyum indeksleri vermiştir. Ölçekte yer alan 17 maddenin faktör yükleri 0,29-0,79 arasında değişmekle birlikte, t değerlerinin anlamlı olduğu görülmüştür. Ölçeğin geliştirilme aşamasında yapılan güvenilirlik analizinde iç tutarlılık katsayısı 17 madde için 0,91 olarak bulunmuştur. Ek olarak kaçınma alt boyutunun iç

tutarlılık katsayısı $\alpha=0.78$, uyarılma alt boyutunun $\alpha=0.82$ ve duygusal ihlal alt boyutunun $\alpha=0,84$ olarak bulunmuştur. Bu araştırma için yapılan güvenilirlik analizinde ise iç tutarlılık katsayısı 0,89 olarak bulunmuştur.

Psikolojik Danışma Öz Yeterlik Ölçeği: Lent, Hill ve Hoffman (2003)'in geliştirdiği, Pamukçu ve Demir (2013)'in Türkçe uyarlamasını yaptığı Psikolojik Danışma Öz Yeterlik Ölçeği 10'lu Likert tipi derecelendirmeye uygun olan maddelerden oluşan oturum yönetmeye (10 madde), yardım becerilerine (15 madde) ve psikolojik danışma sürecindeki zorluklara (16 madde) ilişkin üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeklerin isimlendirmesi de bu şekilde olmuştur. Ölçekteki toplam madde sayısı 41'dir. Ölçeğin geliştirilme aşamasındaki analizler, 470 rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümü lisans son sınıf öğrencisinden elde edilen veriler üzerinden yapılmıştır. Psikolojik Danışma Öz Yeterlik Ölçeği, öz yeterlik kavramını ifade etse de irdelenen kavram öz yetkinlik olduğu için araştırmada öz yetkinlik olarak belirtilmiştir. Pamukçu ve Demir'in yaptığı iç tutarlılık analizlerinde Cronbach Alfa katsayıları "psikolojik danışma öz yeterlik" ölçeği için .98, "Oturum Yönetmeye İlişkin Öz Yeterlik" için .95, "Yardım Becerileri Öz Yeterliği" için .92, "Psikolojik Danışma Sürecindeki Zorluklara İlişkin Öz Yeterlik" için ise .95 olduğu görülmüştür. Bu araştırma için yapılan iç tutarlılık analizinde ise Oturum Yönetmeye İlişkin Öz Yeterlik için iç tutarlılık katsayısı .95, "Yardım Becerileri Öz Yeterliği" için iç tutarlılık katsayısı .88, "Psikolojik Danışma Sürecindeki Zorluklara İlişkin Öz Yeterlik" için ise .92 olarak bulunmuştur. Psikolojik danışma öz yeterliğine ait 41 maddenin bu araştırma için güvenilirliği ise .95 olarak hesaplanmıştır.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın veri toplama sürecinden önce Kapadokya Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan 02/06/2021 tarih ve 29533901-204.01.07-12636 sayılı etik kurul izni alınmıştır. Bununla birlikte araştırmada kullanılması planlanan ölçekleri geliştiren ve uyarlayan isimlerden gerekli kullanım izinleri alınmıştır. Araştırmada kullanılacak ölçekler elektronik form formatına getirilmiş ve ölçek formlarının bağlantısı okul psikolojik danışmanlarına ulaştırılmıştır. Beş gün boyunca form yanıtlarının toplanmasına devam edilmiş ve bu süre sonunda 234 okul psikolojik danışmanına ait yanıtlar elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın nitel verilerinin çözümlenmesi amacıyla Katılımcı Bilgi Formu'nda yer alan sorularda yüzdellikler ve frekanslar hesaplanmıştır. Araştırmanın nicel özellik taşıyan verileri SPSS.22 programı aracılığıyla hesaplanmıştır. Araştırma verileri analiz edilmeden önce verilere ilişkin dağılımların normal dağılım özelliği gösterip göstermedikleri incelenmiştir. Normallik analizi yapılırken merkezî eğilim ölçüleri, basıklık ve çarpıklık katsayıları, histogram ve Kolmogrov Smirnov testi sonuçları incelenmiş ve çoklu bir bakış açısıyla normallik kararları verilmiştir. Bu analizlerin ardından parametrik dağılım özelliği gösteren verilerde parametrik testler kullanılmış, parametrik dağılım özelliği göstermeyen verilerde ise parametrik testlerin non-parametrik alternatifleri kullanılmıştır. Okul Psikolojik Danışmanlarının psikolojik danışma öz yetkinlikleri ile ikincil travmatik stres puanları arasındaki ilişki bu iki değişken de normal dağılım özelliği gösterdiği için “Pearson Korelasyon Analizi” ile psikolojik danışma öz yetkinliklerinin cinsiyete göre değişimi hem kadınların hem de erkeklerin dağılımları normal dağılım özelliği göstermesi nedeniyle “bağımsız örneklem için kullanılan t testi” kullanılmıştır. Yakın hissedilen kuram ve hizmet yılı değişkenlerine ilişkin kategoriler normal dağılım özelliği göstermediği için “Kruskal Wallis Testi” kullanılmıştır. Bunlara ek olarak tanımlayıcı istatistikler de hesaplanmıştır. Değerlendirmede alınan anlamlılık üst sınırı $p < 0.05$ olarak belirlenmiştir.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde okul psikolojik danışmanlarından, Psikolojik Danışma Öz Yeterlik Ölçeği, İkincil Travmatik Stres Ölçeği ve Katılımcı Bilgi Formu aracılığıyla toplanan verilere ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Araştırmanın ilk sorusu “Okul psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma öz yetkinlikleri ile ikincil travmatik stresleri arasında anlamlı düzeyde ilişki var mıdır?” ifadesidir. Bu ifadeye ilişkin yapılan Pearson korelasyon analizinin sonucunda ortaya çıkan bulgulara Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2

Okul Psikolojik Danışmanlarının Psikolojik Danışma Öz Yetkinlikleri ile İkincil Travmatik Stresleri Arasındaki İlişki

n=219		Psikolojik Danışma Öz Yetkinliği	Yardım Becerileri Öz Yetkinliği	Oturum Yönetmeye İlişkin Öz Yetkinlik	Psikolojik Danışma Sürecindeki Zorluklara İlişkin Öz Yetkinlik
İkincil Travmatik Stres	r	-0,312	-0,347	-0,210	-0,253
	p	.000	.001	.002	.000

p<.05*

Tablo 2 incelendiğinde, okul psikolojik danışmanlarının ikincil travmatik stres puanları ile psikolojik danışma öz yetkinliğinin toplam puanı ve tüm alt boyutlarında anlamlı korelasyonlar olduğu görülmüştür. Korelasyon değerleri negatif yönlü düşük ya da orta düzey büyüklüktedir. İkincil travmatik stres puanları düştükçe psikolojik danışma öz yetkinlik puanlarının yükseldiği, ikincil travmatik stres puanları yükseldikçe psikolojik danışma öz yetkinlik puanlarının düştüğü görülmüştür.

Araştırmanın ikinci sorusu “Okul psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma öz yetkinlik puanları cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?” ifadesidir. Bu ifadeye ilişkin yapılan bağımsız örneklem için kullanılan “t testi” analizine ait bulgulara Tablo 3’te yer verilmiştir.

Tablo 3

Okul Psikolojik Danışmanlarının Psikolojik Danışma Öz Yetkinliklerinin Cinsiyete Göre Değişimi

n=219	Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Psikolojik Danışma Öz Yetkinlik	Erkek	74	273,08	41,52	-0,970	.333
	Kadın	145	278,54	38,29		
Yardım Becerileri Öz Yetkinlik	Erkek	74	105,73	13,92	-2,371	.019
	Kadın	145	110,21	12,84		
Oturum Yönetmeye İlişkin Öz Yetkinlik	Erkek	74	71,22	10,40	-1,951	.052
	Kadın	145	74,14	10,53		
Psikolojik Danışma Sürecindeki Zorluklara İlişkin Öz Yetkinlik	Erkek	74	96,14	22,11	0,627	.531
	Kadın	145	94,20	21,32		

Elde edilen bulgulara göre okul psikolojik danışmanlarının yalnızca yardım becerileri öz yeterliliğine ait puanlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde ($p<.05$) farklılaştığı görülmüştür. Yardım becerileri bağlamında kadınların puanları erkeklerin puanlarından yüksek çıkmıştır. Psikolojik danışma öz yeterliği toplam puanı ve oturma yönetme ile psikolojik danışma sürecindeki zorluklara ilişkin öz yeterlik cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır.

Araştırmanın üçüncü sorusu “Okul psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma öz yetkinliği puanları ne düzeydedir?” ifadesidir. Bu ifadeye ilişkin en düşük ve en yüksek değerler, aritmetik ortalama, standart sapma değerleri ile basıklık ve çarpıklık katsayıları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4

“Okul Psikolojik Danışmanlarının Psikolojik Danışma Öz Yetkinliği Puanları Ne Düzeydedir?” Sorusuna İlişkin Bulgular

n=219	En Düşük ve En Yüksek	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
Psikolojik Danışma Öz Yetkinlik	174±369	276,70	39,40	-,262	-,080
Yardım Becerileri Öz Yetkinlik	75±135	108,69	13,36	-,258	-,381
Oturum Yönetmeye İlişkin Öz Yetkinlik	41±90	73,15	10,55	-,628	,075
Psikolojik Danışma Sürecindeki Zorluklara İlişkin Öz Yetkinlik	34±144	94,85	21,55	-,240	-,085

Okul psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma öz yetkinliklerine ait puanlarının ne düzeyde olduğunu ortaya koymak amacıyla en düşük ve en yüksek değerler, aritmetik ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık katsayılarına ilişkin hesaplamalar yapılmıştır. Ölçeğin tamamından elde edilebilecek en yüksek puan 369 iken en düşük puan 0’dır. Buna göre okul psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma öz yetkinliği puanları 174 ile 369 puan arasında değişmekte olup aritmetik ortalaması 276,70 olarak hesaplanmıştır. Çarpıklık katsayısı incelendiğinde psikolojik danışma öz yetkinliği toplam puanı ile diğer alt boyutların hepsinde dağılımın sola çarpık olduğu görülmüştür. Basıklık katsayıları incelendiğinde oturma yönetmeye ilişkin öz yetkinlik

puanlarına ait dağılım bir miktar sivri iken, psikolojik danışma öz yetkinlik toplam puanı, yardım becerileri öz yetkinlik ve psikolojik danışma sürecindeki zorluklara ilişkin öz yetkinlik puanları bir miktar basık özellik göstermektedir. Analizlere ilişkin daha detaylı bulgular Tablo 4’te verilmektedir.

Araştırmanın dördüncü sorusu “Okul psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma öz yetkinlikleri psikolojik danışma uygulaması yaparken kendilerini yakın hissettikleri psikolojik danışma kuramına göre farklılaşmakta mıdır?” ifadesidir. Okul psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma uygulaması yaparken kendilerini yakın hissettikleri kuramlar altı kategoride gruplanmıştır. Psikolojik danışma öz yetkinliği puanlarının sıra ortalaması altı farklı psikolojik danışma kuramına göre farklılaşma durumları, yapılan “Kruskal Wallis H testi” ile analiz edilmiştir. Bu analize ait bulgulara Tablo 5’te yer verilmiştir.

Tablo 5

Okul Psikolojik Danışmanlarının Psikolojik Danışma Öz Yetkinliği Puanlarının Kendilerini Yakın Hissettikleri Psikolojik Danışma Kuramına Göre Değişimine İlişkin Sonuçlar

n=219	Hizmet Yılı	n	Sıra Ortalaması	Medyan	χ^2	p
Psikolojik Danışma Öz Yetkinliği	Hümanist Yaklaşımlar	47	101,38	277	15,003	.010
	Gestalt	14	95,93	268		
	Varoluşçu Yaklaşımlar	11	170,36	310		
	Bilişsel Yaklaşımlar	82	102,86	275		
	Çözüm Odaklı Yaklaşım	54	113,91	282		
	Psikanalitik Yaklaşım	11	138,41	299		
Yardım Becerileri Öz Yetkinliği	Hümanist Yaklaşımlar	47	101,48	108	7,013	.220
	Gestalt	14	110,71	112,5		
	Varoluşçu Yaklaşımlar	11	138,73	117		
	Bilişsel Yaklaşımlar	82	103,56	109		
	Çözüm Odaklı Yaklaşım	54	114,70	112		
	Psikanalitik Yaklaşım	11	141,68	121		
Oturma Yönetmeye İlişkin Öz	Hümanist Yaklaşımlar	47	107,21	74	9,546	.089
	Gestalt	14	109,96	75		
	Varoluşçu Yaklaşımlar	11	163,64	80		
	Bilişsel Yaklaşımlar	82	101,79	74		

Yetkinlik	Çözüm Odaklı Yaklaşım	54	112,98	74,5		
	Psikanalitik Yaklaşım	11	114,86	76		
Psikolojik Danışma Sürecindeki Zorluklara İlişkin Öz Yetkinlik	Hümanist Yaklaşımlar	47	103,28	96	15,226	.009
	Gestalt	14	87,75	84,5		
	Varoluşçu Yaklaşımlar	11	170,95	111		
	Bilişsel Yaklaşımlar	82	103,88	96		
	Çözüm Odaklı Yaklaşım	54	113,16	92,5		
	Psikanalitik Yaklaşım	11	136,23	107		

Okul psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma öz yetkinliklerinin, psikolojik danışma uygulaması yaparken kendilerini yakın hissettikleri psikolojik danışma kuramına göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla Khruskal Wallis testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda “psikolojik danışma öz yetkinliği” toplam puanı sıra ortalamaları ($\chi^2=15,003$, $p=.010$) ile “psikolojik danışma sürecindeki zorluklara ilişkin öz yetkinlik” ($\chi^2=15,226$, $p=.009$) alt boyutuna ait puanların sıra ortalamalarında anlamlı farklılık görülmüştür. Buna göre psikolojik danışma öz yetkinlik toplam puanı bağlamında en yüksek sıra ortalaması Varoluşçu yaklaşımı (170,36) kendine yakın hisseden psikolojik danışmanlara ait iken en düşük öz yetkinlik sıra ortalaması Gestalt (95,93) yaklaşımını kendine yakın hisseden psikolojik danışmanlara aittir. Aynı şekilde “psikolojik danışma sürecindeki zorluklara ilişkin öz yetkinlik” alt boyutunda da en yüksek sıra ortalaması Varoluşçu yaklaşımı (170,95) kendine yakın hisseden psikolojik danışmanlara ait iken en düşük öz yetkinlik sıra ortalaması Gestalt (87,75) yaklaşımını kendine yakın hisseden psikolojik danışmanlara aittir.

Araştırmanın beşinci sorusu: “Okul psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma öz yetkinliği puanları hizmet yılına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?” ifadesidir. Bu ifadeye ilişkin bulguları ortaya koymak amacıyla Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Teste ait bulgulara Tablo 6’da yer verilmiştir.

Tablo 6

Okul Psikolojik Danışmanlarının Psikolojik Danışma Öz Yetkinliklerinin Hizmet Yılına Göre Değişimine İlişkin Sonuçlar

	Hizmet Yılı	n	Sıra Ortalaması	Medyan	χ^2	p
Psikolojik Danışma Öz Yetkinliği	0-5 Sene	169	105,36	278	6,677	.035
	6-10 Sene	34	115,60	285,5		
	11 Sene ve Üstü	16	147,16	302		
Yardım Becerileri Öz Yetkinliği	0-5 Sene	169	106,49	109	6,793	.033
	6-10 Sene	34	108,78	109,5		
	11 Sene ve Üstü	16	149,63	116		
Oturum Yönetmeye İlişkin Öz Yetkinliği	0-5 Sene	169	107,73	75	2,836	.242
	6-10 Sene	34	109,24	73		
	11 Sene ve Üstü	16	135,69	75,5		
Psikolojik Danışma Sürecindeki Zorluklara İlişkin Öz Yetkinlik	0-5 Sene	169	104,35	93	7,443	.024
	6-10 Sene	34	121,44	97,5		
	11 Sene ve Üstü	16	145,38	109		

Okul psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma öz yetkinliklerinin hizmet yılına göre değişimini ortaya koymak amacıyla Kruskal Wallis testi hesaplanmıştır. Yapılan analiz sonucunda psikolojik danışma öz yetkinliği toplam puanına ait sıra ortalamaları ($\chi^2=6,677$, $p=.035$), yardım becerileri öz yetkinliği ($\chi^2=6,793$, $p=.033$), sıra ortalamaları ve psikolojik danışma sürecindeki zorluklara ilişkin öz yetkinlik ($\chi^2=7,443$, $p=.024$), sıra ortalamaları hizmet yılına göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Tablo 6'da görüldüğü gibi psikolojik danışma öz yetkinliği sıra ortalaması ile yardım becerileri öz yetkinliği ve psikolojik danışma sürecindeki zorluklara ilişkin öz yetkinlik alt boyutlarının sıra ortalamaları hizmet yılı arttıkça anlamlı düzeyde artmaktadır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde okul psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma öz yetkinlik ve psikolojik danışma öz yetkinlik alt boyutları ile ikincil travmatik stres düzeyleri arasındaki ilişki incelenerek sonuçlara ulaşılmış ve ileride yapılacak araştırmalar için öneriler sunulmuştur.

Araştırmanın birinci sorusu okul psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma öz yetkinlikleri ile ikincil travmaları arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. İkincil travmatik stres, yardım çalışanlarında rastlanan, başka bir bireyin karşı karşıya kaldığı travmatik olay hakkında bilgi edinmesiyle duygu ve düşüncelerde kendini gösterir. Travmatik olaya maruz kalan bireye yardım etme isteği, sempati duyma, şefkat gösterme şeklinde görülebilir. (Birinci ve Erden, 2016; Figley, 1995; McCann ve Pearlman, 1990; Özkul ve Var, 2018). Türkiye’de çoğunlukla eğitim sektöründe kendilerine yer bulan psikolojik danışmanlar aldıkları eğitimin çerçevesinde sundukları ruh sağlığı hizmeti aracılığıyla öğrencilerin travmatik yaşantılarıyla karşılaşan meslek gruplarının başında gelmektedir. Bu nedenle karşısındakinin travmasını görerek veya işiterek yaşanan travma biçimi olan ikincil travma konusunda risk grubundaki bir meslek grubudur. Araştırma verilerinin özellikle pandemi sürecinde toplandığı düşünüldüğünde insanların maske takmak zorunda olduğu, sokağa çıkma kısıtlamalarının uygulandığı, hastalıktan ağır düzeyde etkilenen insanların haftalarca yoğun bakımda kaldığı, kiminin yaşamını kaybettiği bir dönem düşünüldüğünde travma yaşama konusunda oldukça belirgin bir dönemde bulunulduğu söylenebilir. Bu nedenle araştırma sürecinin pandemi etkisi devam ederken yürütüldüğü ve travma yaşamaya meyilli bir ortamda verilerin toplandığı unutulmamalıdır.

Araştırma sonucuna göre “okul psikolojik danışmanlarının ikincil travmatik stres ölçeği” puanları ile psikolojik danışma öz yetkinlik toplam puanı ve tüm alt boyutlarında negatif yönlü anlamlı ilişki ortaya çıkmıştır. Eğitsel olarak donanımını yetersiz hisseden uzmanlarda travmatik olaylarla çalışırken kendini yetersiz hissetme, kaygı, kaçınma gibi olumsuz durumlar ortaya çıkabilir (Zara ve İçöz, 2015). Ancak her travmatik durum yaşayan kişiyle karşı karşıya kalan uzmanlar da aynı tepkiyi, duyguyu göstermeyebilir (Palabıyıkoglu ve Cesur, 2013). Nitekim bu araştırma sonucunda da ikincil travmatik stresi daha az yaşayan psikolojik danışmanların öz yetkinlik puanlarının yüksek çıktığı görülmüştür. Aynı şekilde bu iki değişkenin arasındaki negatif yönlü anlamlı ilişkiden yola çıkarsak öz yetkinliği yüksek psikolojik danışmanların, danışmanlarının travmatik yaşantılarından daha az etkilendikleri görülmektedir. Alt boyutlar bağlamında değerlendirildiğinde yardım becerileri bağlamında orta düzeyde ilişki görülmüştür. Oturum yönetmeye ilişkin öz yetkinlik ile psikolojik danışma sürecindeki zorluklara ilişkin öz yetkinlikte de düşük düzeyde

anlamli ilişki görülmüştür. Yardım becerileri alt boyutunun içeriğinde daha çok içerik yansıtma, yorumlama, dikkati danışana verme gibi temel düzeyde psikolojik danışma becerileri olduğundan bu konularda daha yeterli psikolojik danışmanların vereceği tepkiler psikoterapi ilkelerine daha uygun olabileceğinden travma yaşamış danışana daha profesyonel yaklaşarak kendisini bu anlamda koruyabilir.

Araştırmanın ikinci sorusunun “Okul psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma öz yetkinlik puanları cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?” Cevabı şudur: Okul psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma öz yetkinliği alt boyutlarından yalnızca yardım becerileri öz yetkinliklerine ait puanlarda cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşma görülmüştür. Kadınların yardım becerileri öz yetkinlik puanları erkeklerin yardım becerileri öz yetkinlik puanlarına göre daha fazla çıkmıştır. Bu sonuç yardım becerileri noktasında kadınların daha yetkin olduğunu gösterse de literatürde bu sonuçla uyuşmayan çalışmalara da rastlanmıştır. Aydın, Odacı ve Kahveci (2017) psikolojik danışmanlara yönelik yaptığı çalışmada cinsiyete göre hiçbir alt boyutta ve toplam puanda farka ulaşmamıştır. Danışma süreci ile ilgili zorlukları ifade eden alt boyutun cinsiyete göre farklılaşmaması da önemli bir sonuç ortaya çıkarmaktadır. Çünkü toplumun istisna olarak nitelendirilebilecek kesimleri ile çalışma noktasında herhangi bir cinsiyetin belirleyici olmaması kadınlar ve erkeklerin bu konuda ayrışmadığını göstermektedir. Aynı şekilde oturma yönetme ile ilgili becerileri ifade eden alt boyutta da kadınlar ve erkeklere ait puanlar yakınlık göstermektedir. Araştırma bulgularına göre danışmanların öz yetkinlik puanları sola çarpık bir dağılım ile yüksek puanlarda yığılma görülmüştür. Özellikle oturma yönetmeye ilişkin öz yetkinlik negatif çarpıklık gösterdiği için okul psikolojik danışmanlarının kendilerini oturma yönetme konusunda diğer alt boyutlara göre daha donanımlı gördükleri söylenebilir.

“Okul psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma öz yetkinliklerinin psikolojik danışma uygulaması yaparken kendilerini yakın hissettikleri psikolojik danışma kuramına göre farklılaşmakta mıdır?” araştırma sorusunun cevabı, araştırma sonucuna göre okul psikolojik danışmanların psikolojik danışma öz yetkinliklerinin, psikolojik danışma uygulaması yaparken kendilerini yakın hissettikleri psikolojik danışma kuramına göre psikolojik danışma öz yetkinliği toplam puanı sıra ortalamaları

ile psikolojik danışma sürecindeki zorluklara ilişkin öz yetkinlik alt boyutuna ait puanların sıra ortalamalarında anlamlı farklılık görüldüğü ortaya çıkmıştır. Alt boyutların her ikisinde de en yüksek sıra ortalaması varoluşçu yaklaşıma aitken en düşük sıra ortalamaları ise Gestalt yaklaşımını kendine yakın gören psikolojik danışmanlara aittir. Bu sonuç öz yetkinlik kavramına ait bir bakış açısı sunsa da daha geniş örneklerle tekrarlanmasında fayda vardır. Ayrıca kendini yakın hissettiği psikolojik danışma yaklaşımı yerine o yaklaşım konusunda uzmanlaşan psikolojik danışmanlarla araştırma yapılmasında fayda vardır. Öz yetkinliğin, psikolojik danışma kuramlarına göre değişimine ait herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle herhangi bir kıyas yapmak mümkün değildir.

“Okul psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma öz yetkinlik puanları hizmet yılına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?” araştırma sorusunun cevabı, araştırma sonucuna göre okul psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma öz yetkinlik sıra ortalaması ile yardım becerileri öz yetkinlik ve psikolojik danışma sürecindeki zorluklara ilişkin öz yetkinlik alt boyutlarının sıra ortalamalarının hizmet yılı arttıkça anlamlı düzeyde arttığını ortaya çıkarmıştır. Psikolojik danışma alanında tecrübeye sahip olmak öz yetkinliğe de aynı zamanda olumlu etki sağlayacaktır. Psikolojik danışma sürecindeki zorluklara ilişkin öz yetkinlikte psikolojik danışmanların zor veya toplumda nispeten az karşılaşılan danışan tipleriyle çalışma yeterliği ölçülmektedir. Meslekte daha deneyimli psikolojik danışmanların bu danışanlarla çalışma noktasında becerilerinin daha yüksek olması beklenen bir durumdur. Yine benzer şekilde deneyimli psikolojik danışmanların yardım becerilerine ilişkin konularda daha yetkin olması da önemli bir bulgudur. Literatürde bu sonuçla uyumlu sonuçlara rastlamak mümkündür (Aydın, Odacı ve Kahveci, 2017). Ancak öz yetkinliğin hizmet yılına göre değişmediğini ortaya koyan bulgular da bulunmaktadır (Yayla ve İkiz, 2017).

Yardım faaliyetlerinde çalışanların yaptıkları çalışmalar sonucunda travmalardan etkilenme seviyelerini düşürebilmek için farklı tutum içerisinde olunmalı ve psikolojik danışmanlara yönelik önleyici çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Psikolojik danışmanların çalıştığı okullarda da düzenlemeler yapılarak ikincil travma durumuyla ilgili psikolojik danışmana yönelik çalışmalar yapılabilir, süpervizyon verilebilir. Çünkü özellikle Doğu Anadolu ile Güneydoğu Anadolu Bölgesinde mesleğini yapan psikolojik danışmanlar

yeri geldiğinde mülteci kökenli öğrencilerin travmalarıyla, terörden dolayı mağdur olmuş ailelerin öyküleriyle, çocuk gelinlerle, okutulmayan ve zorla okuldan alınan kız çocukların yaşadıkları travmalarla karşılaştıkları için ikincil travma yaşama ihtimalleri daha yüksektir. Bu nedenle bu bölgede çalışan okul psikolojik danışmanlarının psikolojik öz bakımlarına yönelik çalışmalara ağırlık verilebilir. Ayrıca çalışılan coğrafi bölgeye göre psikolojik danışmanların ikincil travma düzeyleri incelenebilir. Bu araştırmada katılımcılardan bölge bilgisi istenmiş ancak bölgelere ait sayılar dengeli ve yeterli düzeyde olmadığı için coğrafi bölge değişkeni analiz dışı bırakılmıştır Farklı çalışmalarda bu durum araştırılabilir.

Okul psikolojik danışmanlarının kendilerine yakın hissettikleri psikolojik danışma ekolü yerine o alanda uzmanlaşmış psikolojik danışmanlardan veri toplanıp öz yetkinliğin uzmanlaşma kriterine göre incelenmesi daha sağlıklı sonuç verecektir. Psikolojik danışmanların mesleki gelişimine yönelik yapılan çalışmalar ile psikolojik danışmanın psikolojik iyi oluşuna katkı sağlayarak koruyucu çalışmalara yer verilmiş olur. Bu şekilde öz yetkinliği yükselen psikolojik danışmanlar ikincil travmatik stres yaşama noktasında daha az riskli hâle gelir. Millî Eğitim Bakanlığının koordinatörlüğünde bakanlık tarafından belirlenmiş uzman kişiler liderliğinde ikincil travmatik strese çok fazla maruz kalan okul psikolojik danışmanlarından oluşan grupla psikolojik danışma oturumları planlanabilir. Planlanan bu grupla psikolojik danışma oturumlarında psikolojik danışmanların öz yetkinlikleri, yardım becerileri, oturum yönetmeye ilişkin becerileri, psikolojik danışma sürecindeki zorluklara ilişkin öz yetkinlikleri üzerinde çalışmalar yapılabilir. Ayrıca okul psikolojik danışmanları okullarda karşılaştıkları vakaları paylaşarak fikir alışverişinde bulunur ve yalnız olmadıkları duygusunu yaşayabilirler. Okulda çalışan psikolojik danışmanlar farklı bölgelerde görev yaptıkları için karşılaştıkları travma durumları da farklı olabilmektedir. Bu sebeple görev yaptıkları bölgenin yaşam tarzı, kültürü, inançları hakkında yeterli bilgi ve donanıma sahip olmaları ikincil travmatik stres ile başa çıkmalarında avantaj sağlayabilir.

Her ne kadar farklı ruh sağlığı meslek gruplarının ikincil travmatik stresleri incelenmiş olsa da okulda çalışan psikolojik danışmanların ikincil travmatik stres düzeyleri ile ilgili yeterli araştırma sonuçlarına ulaşamamıştır. Bu alanda daha kapsamlı nicel ve nitel daha fazla araştırma yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Kaynakça

- Aksoy, V. ve Diken, H. (2009). Rehber öğretmenlerin özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algılarının incelenmesi. *İlköğretim Online*, 8(3), 709-719.
- Asarlı, Z. (2012). *Okullarda çalışan psikolojik danışmanların okul psikolojik danışmanı öz-yeterlik düzeylerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Aydın, F., Odacı, H. ve Kahveci, H. (2017). Psikolojik danışmanların psikolojik danışma öz-yeterliği: Yaşam doyumu ve umut açısından bir değerlendirme. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 4607-4627.
- Bandura, A. (1977). Self-Efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.
- Bandura, A. (1989). Human agency in social cognitive theory. *American psychologist*, 44(9), 1175-1184.
- Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Educational psychologist*, 28(2), 117-148.
- Birinci, G. G. ve Erden, G. (2016). Yardım çalışanlarında üstlenilmiş travma, ikincil travmatik stres ve tükenmişliğin değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 31(77), 10-26.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Y. (2013). *Psikolojik danışman öz yetkinlik ölçeğinin hazırlanması*. Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ekşi, H., Ismuk, E. ve Parlak, S. (2015). Okul psikolojik danışmanlarında iş doyumunun yordayıcısı olarak psikolojik danışma öz yeterliği ve dinlenme becerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 84- 103.
- Erdener, M. (2019). *Afet alanında çalışan profesyonellerin psikolojik dayanıklılık ve ikincil travmatik stres düzeylerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Erkan, Z. (2011). *Okul psikolojik danışmanı öz-yeterliğini yordamada eğitim yaşantılarına ilişkin memnuniyetin rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Figley, C. R. (Ed.). (1995). *Merhamet yorgunluğu: Travma geçirenleri tedavi edenlerde ikincil travmatik stres bozukluğu ile baş etme* (No. 23). Psikoloji Basın.
- Gündüz, B. (2020). Meslek elemanlarının yaşadıkları ikincil travmatik stres. *İstanbul Kent Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-14.
- Gürdil, G. (2014). *Üstlenilmiş travma ve ikincil travmatik stresin travmatik yaşantılara müdahale eden bir grup üzerinde Geştalt temas biçimleri çerçevesinde değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hill, C. E., Roffman, M., Stahl, J., Friedman, S., Hummel, A. and Wallace, C. (2008). Helping skills training for undergraduates: Outcomes and prediction of outcomes. *Journal of Counseling Psychology*, 55(3), 359-370.
- İşmen Gazioğlu, A. E. ve Demir, İ. (2020). Psikolojik danışman adaylarının danışman özyeterliğini yordamada otantiklik ve dünyaya ilişkin varsayımların rolü. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(44), 827-844.
- Kahil, A. ve Palabıyıkoglu, N. R. (2018). İkincil travmatik stres. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(1), 59-70.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Köksal, H. K. (2019). *Okul psikolojik danışmanlarının özel eğitim öz yeterlik algıları ile iş doyumları arasındaki ilişki: Mersin ili örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Lent, R. W., Hill, C. E. and Hoffman, M. A. (2003). Development and validation of the counselor activity self-efficacy scales. *Journal of Counseling Psychology*, 50(1), 97-108.
- Lent, R. W. and Hackett, G. (1987). Career self-efficacy: Empirical status and future directions. *Journal of vocational Behavior*, 30(3), 347-382.
- Larson, L. M. (1998). The social cognitive model of counselor training. *The Counseling Psychologist*, 26(2), 219-273.

- Larson, L. M. and Daniels, J. A. (1998). Review of the counseling self-efficacy literature. *The Counseling Psychologist*, 26(2), 179-218.
- McCann, I. L. and Pearlman, L. A. (1990). Vicarious traumatization: A framework for understanding the psychological effects of working with victims. *Journal of traumatic stress*, 3(1), 131-149.
- Özkul, M. ve Var, E. Ç. (2018). İkincil travmatik stres ve sosyal destek ilişkisinin değerlendirilmesi. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 49-62.
- Özteke, H. İ. (2011). *İlköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların sosyal karşılaştırma ve öz-bilinç düzeyleri ile psikolojik danışman öz-yeterlik inancı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Palabıyıkoglu, R. ve Cesur, G. (2013). *Yaşam sürecinde kriz ve krize müdahale*. (Ed. Ü.H. Okyayuz). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Pamukçu, B. ve Demir, A. (2013). Psikolojik danışma öz-yeterlik ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(40), 212-221.
- Satıcı, B. (2014). *Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma öz-yeterlik algılarının mizah tarzları ve süpervizyon yaşantıları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Sali Bilgiç, H. (2011). *Rehber öğretmenlerin (psikolojik danışmanların) öz yeterlilikleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Sharpley, C. F. and Ridgway, I. R. (1993). An evaluation of the effectiveness of self-efficacy as a predictor of trainees' counselling skills performance. *British Journal of Guidance & Counselling*, 21(1), 73-81.
- Şahin, H. G. (2020). *Dezavantajlı gruplarla çalışan psikologlarda psikolojik dayanıklılık ve ikincil travmatik stres ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Taytaş, M. ve Tanhan, F. (2013). Psikolojik danışmanların yeterliklerinin incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 476-493.
- Tokyürekli, E. (2020). *Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma yapmaya yönelik özyeterlik algıları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Trippany, R. L., Kress, V. E. W. and Wilcoxon, S. A. (2004). Dolaylı travmayı önleme: Travma mağdurlarıyla çalışırken danışmanların bilmesi gerekenler. *Danışmanlık ve Geliştirme Dergisi*, 82(1), 31-37.
- Yam, F. C. ve İlhan, T. (2016). Psikolojik danışma öz yeterliği: Kişilik özellikleri, kaygı düzeyleri ve geçmiş eğitim yaşantıları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(42), 1304-1313.
- Yayla, E. ve İkiz, F. (2017). Psikolojik danışmanların etkili nitelikleri ile danışma öz-yeterlik düzeyleri arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 7(48), 31-44.
- Yıldırım, F. ve İlhan, İ. (2010). Genel özyeterlilik ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21(4), 301-308.
- Yıldırım, G., Kıdak, L. B. ve Yurdabakan, İ. (2018). İkincil travmatik stres ölçeği: Bir uyarılma çalışması. *Psychiatry*, 19(1), 45-51.
- Yılmaz Bingöl, T. (2018). Okul psikolojik danışman adaylarının genel öz-yeterlik ve özel eğitimde rehberlik ve psikolojik danışmanlığa ilişkin öz-yeterlik inançları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 1474-1493.
- Yüksel, K., Diken, İ. H., Aksoy, V. ve Karaaslan, Ö. (2012). Rehber öğretmen adaylarının özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz-yeterlik algıları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 137-148.
- Yanboluoğlu, Ö. (2019). İkincil travmatik stresin meslek elemanları üzerindeki etkileri: Bir derleme çalışması. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(36), 141-164.
- Zara, A. ve İçöz, F. J. (2015). Türkiye’de Ruh sağlığı alanında travma mağdurlarıyla çalışanlarda ikincil travmatik stres. *Klinik Psikiyatri*, 18, 15-23.

Summary

School counselors are professional staff who work in educational institutions in Turkey and provide mental health services to students. For this reason, school counselors directly witness the traumatic experiences of students. This indicates that they are at risk of experiencing secondary traumatic stress. Especially psychological counselors working in more disadvantaged areas are more exposed to the traumatic experiences of students. Secondary traumatic stress refers to the traumas that occur while observing those who experience the trauma, even if they do not experience it. This situation reveals the importance of examining secondary traumatic stresses of school counselors.

Secondary traumatic stress scores of school counselors were measured with a 17-item secondary traumatic stress scale. Counseling self-efficacy refers to the skills that counselors demonstrate while doing their job. The concept of counseling self-efficacy consists of three sub-dimensions: helping skills self-efficacy, session management self-efficacy, and self-efficacy regarding difficulties in the counseling process. In the Counseling Self-Efficacy Scale, which measures the self-efficacy of psychological counselors, there are 41 items in a 10-likert structure that measure these sub-dimensions. The aim of this study is to reveal the relationship between the secondary traumatic stress of school counselors and their counseling self-efficacy. In addition to these, changes in counseling self-efficacy according to gender and years of service were examined. In addition to the change in the self-efficacy scores of psychological counselors according to the theory they felt close to them during counseling was examined. T test and Kruskal Wallis test were used in the analysis of the data. These tests were decided after the normality analysis.

The sample of the study consists of 219 school counselors working in public schools in Turkey. In addition, among the participants of this research, there are psychological counselors working in seven geographical regions of Turkey. Other data belonging to the research were collected through the participant information form created by the researchers. Research data were collected online.

When the findings of the study were examined, negative significant relationships emerged between the school counselors' total psychological counseling self-efficacy score, helping skills self-efficacy, session management self-efficacy, self-efficacy regarding difficulties in the counseling process, and secondary traumatic stress scores. In other words, as the total score of psychological counseling self-efficacy and the

scores of its sub-dimensions increase, secondary traumatic stress scores decrease. This result shows that as school counselors experience secondary traumatic stress, their self-efficacy may decrease or school counselors with low self-efficacy may tend to experience secondary traumatic stress.

In addition, when the change in counseling self-efficacy scores of counselors according to gender was examined, a significant difference was observed in favor of women only in helping skills self-efficacy. The total score of counseling self-efficacy and the self-efficacy scores of session management and difficulties in the counseling process do not differ significantly according to gender. When the change in counseling self-efficacy was examined according to the theory that counselors felt close to themselves during counseling, the self-efficacy of the difficulties in the counseling process and the total score of counseling self-efficacy differed according to the counseling theory. In both, counselors who felt close to existential psychotherapy had higher self-efficacy. Psychological counselors who felt close to the Gestalt approach had low self-efficacy. There was no significant difference between the helping skills self-efficacy sub-dimension and the self-efficacy scores of session management. When the change in the counseling self-efficacy of the counselors according to their tenure is examined, there is a significant difference between the total counseling self-efficacy scores, the helping skills self-efficacy scores, and the self-efficacy scores of the difficulties in the counseling process, according to the duration of the duty. Accordingly, it is concluded that as the duration of duty increases, the self-efficacy scores increase. However, the self-efficacy scores of session management did not differ significantly according to the tenure.

In the light of all these results, it has been observed that the self-efficacy of school counselors is related to their secondary traumatic stress and that their self-efficacy scores and sub-dimensions vary according to a number of variables. Since psychological counselors working in disadvantaged regions of Turkey are more likely to experience secondary traumatic stress, it may be recommended to focus on training on the self-efficacy of these counselors. Because psychological counselors with low self-efficacy are more likely to experience secondary trauma. It is also very interesting that the self-efficacy of the counselors who adopt existential psychotherapy is high, but it is necessary to reach a larger sample in order to interpret this result in more detail. As the tenure increases, it is expected that self-efficacy will increase because there is evidence that professional skills increase as professional experience increases.